

GIV TID! HVAD KLASSIKERE ER, OG HVORFOR DE ER VÆRD AT LÆSE

Det tager tid at læse klassikere, og fremdriftsreformen tager tiden fra de studerende. Men vi bør stadig læse klassikere. De gør os ikke kun klogere på traditionen, men holder vores verdensopfattelse og videnskab levende. Uden klassikere stivner vi i nutiden.

Af KIRSTEN HYLDGAARD

Det er ikke længere en selvfølge, at studerende skal læse klassiske værker. Fremdriftsreformen levner ikke tid til det. Der er sikkert også en mindre prosaisk grund, nemlig at evidensstænkningen lempet den ideologi om progression, der hersker i naturvidenskaben, ind ad bagdøren. Naturvidenskaber har altid udgjort den gyldne standard for det videnskabelige. Pensum på naturvidenskaber består af lærebøger og de nyeste forskningsartikler, for disse antages at have skrællet fejlslagne forsøg og falske idéer af, der derfor får status af kuriøse fortidslevn. Kun videnskabshistorikere læser Aristoteles, Kopernikus, Newton, Darwin, Einstein, Bohr og Freud, for når disse kun har historisk interesse, betyder det som regel, at man ikke mener, de genererer tænkning i dag.

Hvorfor er der tale om et tab, når klassikere i langt mindre omfang end tidligere bliver læst inden for det human- og samfundsvi-

»Klassikeren læses ikke kun, fordi den gør os klogere på traditionen, men fordi den kan medvirke til at bearbejde vor egen tids tænkning.«

Lektor **Kirsten Hyldgaard**

denskabelige felt? Hvorfor er det ikke blot en reaktionær og nostalgisk klagesang? Svaret findes i, hvad der gør et værk til en klassiker, og hvad arbejdet med klassikeren kan gøre ved os læsere.

Tidsligheden gør forskellen, for en klassiker artikulerer det universelle, i hvert fald det varige. Til forskel fra historikerens kilde er den ikke kun sigende for og et vidnesbyrd om sin samtid. Klassikeren læses ikke kun, fordi den gør os klogere på traditionen, men fordi den kan medvirke til at bearbejde vor egen tids tænkning. Og det kan den, fordi

klassikeren er filosofisk – uanset om den er skrevet af en fagfilosof eller en videnskabeligt uddannet tænker. Det klassiske ved den er det filosofiske ved den. Den gennemtænker og bearbejder grundantagelser for, hvad det vil sige at være et menneske, hvad det sociale er, hvad eksistensen består i, hvad perception, sandhed og videnskab er, spørgsmål, som ingen empirisk videnskab med egne metodiske midler kan besvare, men som ikke desto mindre er en forudsætning for, at denne eller hin form for videnskab kan kalde sig videnskabelig.

Filosofi og filosofiske spørgsmål kan aldrig kun parkeres i institutter og uddannelser med dette navn, for i så fald ville den videnskabelige praksis være blind i forhold til egne forudsætninger og kun kunne tage overleverede antagelser for givet. Empirisk arbejde er eller bliver hovedløst uden den filosofiske tænkning. Når videnskabsteori på universitetsuddannelser omtales som et »redskabsfag«, som de studerende »skal kunne bruge til noget«, så kan resultatet meget vel blive, at bestemte videnskabelige retningers grundantagelser ikke længere skal stå til diskussion.

Faguddannede filosoffer har ikke monopol på filosofisk tænkning. Ofte har videnskabeligt uddannede og empirisk arbejdende tænkere afstedkommet veritable begivenheder i en tids tænkning, og deres konkurrenter har kritiseret dem for at være netop filosoffer snarere end videnskabsfolk og, mest dræbende, kritiseret dem for at være spekulative. Det tyvende århundredes psykologi, sociologi og filosofi ville imidlertid ikke have været det samme uden den naturvidenskabeligt, neurologisk uddannede og spekulative Freud.

Man bliver ikke nødvendigvis filosof af at arbejde med en klassiker. Fagfilosoffen kan behandle klassikeren som et rent videnskabeligt objekt sammenlignelig med en biolog, der måtte have regnormes fordøjelsessystem som videnskabeligt objekt. Her fokuserer fagfilosoffen på fortolkningen af værket og diskussionen med andre eksperter om mulige måder at fortolke mesteren på; vel at mærke i en teoretisk praksis, der har lukket af for andet end den verden, der består af andre repræsentanter for det videnskabelige samfund – andre Platoneksperter, andre Kanteksperter, andre Freudeksperter. Denne verdensfjerne fagfilosof er ikke en karikatur, men det er utvivlsomt en uddøende race i kraft af tidens krav om nyttighed og samfundsrelevans.

Også kunsten kan være med, hvad det filosofiske angår. Den litterære klassiker, filmklassikeren eller det klassiske maleri tematiserer typisk både de 'store' eksistentielle

Kun tiden kan vise, om et værk fortsat kan have interesse for andre end arkivrotter. Derfor udnævnes også kun værker af ældre dato til at være klassikere; man må vente og se, hvad afstand i tid gør synligt.

spørgsmål og undersøger, hvad litteratur, film og maleri overhovedet er. Kunst er en form for tænkning i materialet, altså det, der gør værket til noget andet og mere end begavet underholdning eller pyntelig dekoration. Og når disse grundantagelser – om eksistensen, det sociale, perceptionen – bliver bearbejdet, er det kunstneriske værk filosofisk.

Kun tiden kan vise, om et værk fortsat kan have interesse for andre end arkivrotter. Derfor udnævnes også kun værker af ældre dato til at være klassikere; man må vente og se, hvad afstand i tid gør synligt. Der er imidlertid et ekstra twist på dette, for når videnskabsfolk har ambition om at udpege nye måder at se verden på, så griber de ofte til fortidige værker, der ellers blev betragtet som overvundne af tiden. Eksempelvis kæmpede sociologen og ophavsmand til aktør-netværksteorien Bruno Latour (1947-) i slutningen af det tyvende århundrede med især Pierre Bourdieu (1930-2002) ved at genlæse og genoplive Gabriel Tarde (1843-1904), som i sin samtid kæmpede med og tabte til Émile Durkheim (1858-1917). Tricket er helt almindeligt: når man vil skabe noget nyt, trækker man værker frem af historiens glemsel og genlæser dem. Psykiateren Jacques Lacan (1901-1981) blev psykoanalytiker af

at »vende tilbage til Freud« og talte for, at eftertidens psykiatri og psykologi på ingen måde havde overskredet Freud. Videnskabelige revolutioner kan gå i deres mor, hvis ingen holder dem i live, men kan altså også genfødes ved netop læsning af klassikere.

Tiden er således ikke en ufejlbarlig autoritet i forhold til spørgsmål om, hvad der er en videnskabelig revolution, og hvad der har varig værdi. Det fortidige er ikke et overstået kapitel. Det går ikke nødvendigvis kun fremad. Det samtidige kan være faldet bagud af dansen, og det fortidige kan vise sig i fremtiden at være kilde til nytænkning af grundlæggende begreber. Klassikeren gør det vanskeligt at operere med en målestok som udvikling og fremskridt, hvilket skyldes, at der, hvad det filosofiske angår, egentlig ikke sker fremskridt. Grundantagelser changerer, de er som genfærd, der ikke endegyldigt kan blive stedt til hvile; de hjemsøger os.

Nu hører man tit, at klassiske værker er svære at læse og derfor meget tidskrævende. Det er sandt nok. Men hvad vil det overhovedet sige, at noget er »svært«? Et bud er, at teori er svær, når den udfordrer selve forestillingen om, hvad der er virkeligt, når den udfordrer snusfornuften, den måde, man ellers har gået rundt og set og tænkt om verden på.

Oprindeligt betyder teori ganske enkelt »at se«, hvilket har overlevet på de fleste europæiske sprog i form af at »indse« noget i denne kombination af sansning og tænkning. Det er med andre ord selve ens måde at percipere på, at se, høre og fornemme på, der bliver udfordret, når man arbejder med såkaldt svær teori og svære klassikere. Det teoretiske arbejde kan dermed have praktiske konsekvenser, idet det kan ændre ens perception, herunder ændre betingelserne for, hvad der overhovedet er muligt at se som empiri, og hvordan denne kan fortolkes.

Klassiske værker kræver tid, og når der i kraft af fremdriftsreformen bliver mindre af den til at få ændret sit syn for sagen, så er det ikke blot uddannelsernes kvalitet, der forringes, så er risikoen for en tiltagende ensretning og dermed trivialisering af forskningen nærliggende. ■

KIRSTEN HYLDGAARD

Ph.d. og lektor i pædagogisk filosofi med særligt henblik på videnskabsteori ved DPU, Aarhus Universitet. Arbejder – med udgangspunkt i psykoanalysen – i feltet mellem filosofi, videnskab og kunst med særlig interesse

for forskellene mellem tænkningens former.